

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PEDRO CRUZ VILLALÓN
25 päivänä lokakuuta 2012¹

Asia C-32/11

**Allianz Hungária Biztosító Zrt.,
Generali-Providencia Biztosító Zrt.,
Gépjármű Márkakereskedők Országos Szövetsége,
Magyar Peugeot Márkakereskedők Biztosítási Alkusz Kft. ja
Paragon-Alkusz Zrt., Magyar Opelkereskedők Bróker Kft:n oikeudellinen seuraaja,
vastaan
Gazdasági Versenyhivatal**

(Ennakkoratkaisupyyntö – Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróság (Unkari))

Kilpailu — Vakuutusyhtiöiden ja eräiden autokorjaamojen kahdenväliset sopimukset, joiden mukaan vakuutusyhtiön korjaamolta tilaaman korjauspalvelun tuntihinta riippuu siitä, mikä on vakuutusmeklarina toimivan korjaamon vakuutusyhtiön lukuun tekemien vakuutus sopimusten prosenttiosuus kaikista myydyistä vakuutuksista — Unionin tuomioistuimen toimivalta — Tarkoitukseen perustuva kilpailunrajoitus

I Johdanto

1. Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságin (Unkarin ylin tuomioistuin) unionin tuomioistuimelle esittämä ennakkoratkaisukysymys koskee SEUT 101 artiklan 1 kohdan tulkintaa oikeudenkäynnissä, jossa on riitautettu kansallisen kilpailuviranomaisen päätöksen laillisuus. Kyseisellä päätöksellä vakuutusyhtiöiden ja eräiden korjaamopalveluja tarjoavien valtuutettujen jälleenmyyjien ja näiden yhteenliittymän välillä tehdyt sopimukset todettiin kilpailua rajoittaviksi ja Unkarin lainsäädännön vastaisiksi.

2. Lähestyn tarkasteltavaa asiaa kahdelta kannalta. Ensinnäkin asian olosuhteet velvoittavat mielestäni selvittämään, voidaanko ennakkoratkaisupyyntöä yleensä ottaa tutkittavaksi. Vaikka itse ennakkoratkaisukysymys koskeekin unionin oikeuden käsitettä, on aivan selvää, että nyt käsiteltävässä asiassa sovelletaan Unkarin kansallista kilpailulainsäädäntöä. Tästä syystä ehdotan, että unionin tuomioistuin toteaa, etteivät ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamisen edellytykset täyty, koska kansallisessa lainsäädännössä ei selvästikään ole unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitettua ”suoraa ja ehdotonta viittausta” unionin oikeuteen.

3. Edellisestä riippumatta tarkastelen toissijaisesti aineellista kysymystä, joka – kuten äsken mainitsin – koskee mahdollisia tarkoitukseen perustuvia kilpailunrajoituksia erityisen mutkikkaassa asiayhteydessä, jossa kyseessä olevien vertikaalisten sopimusten taustalla saattaa hyvinkin olla horisontaalinen sopimus.

¹ — Alkuperäinen kieli: espanja.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

4. Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003² 3 artiklassa säädetään EY 81 ja EY 82 artiklan (joista on tullut SEUT 101 ja SEUT 102 artikla) ja kansallisen kilpailuoikeuden välisestä suhteesta.

5. Artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Jos jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset tai kansalliset tuomioistuimet soveltavat kansallista kilpailulainsäädäntöä [SEUT 101] artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin sopimuksiin, yritysten yhteenliittymien päätöksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka saattavat vaikuttaa kyseisessä säännöksessä tarkoitettuun jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, niiden on myös sovellettava [SEUT 101] artiklaa mainitunlaisiin sopimuksiin, päätöksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin. Jos jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset tai kansalliset tuomioistuimet soveltavat kansallista kilpailulainsäädäntöä [SEUT 102] artiklassa kiellettyihin väärinkäyttötapauksiin, niiden on myös sovellettava [SEUT 102] artiklaa.”

6. Asetuksen 3 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Kansallisen kilpailulainsäädännön soveltaminen ei saa johtaa sellaisten sopimusten, yritysten yhteenliittymien päätösten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen kieltämiseen, jotka saattavat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, mutta jotka eivät rajoita kilpailua perustamissopimuksen [SEUT 101] artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla tai jotka täyttävät perustamissopimuksen [SEUT 101] artiklan 3 kohdassa määrätty edellytykset tai jotka kuuluvat perustamissopimuksen [SEUT 101] artiklan 3 kohdan soveltamiseksi annetun asetuksen piiriin. Jäsenvaltioita ei saa tämän asetuksen nojalla estää hyväksymästä ja soveltamasta alueellaan tiukempia kansallisia lakeja, joissa kielletään tai säädetään rangaistaviksi yritysten toteuttamat yksipuoliset toimet.”

7. Asetuksen 3 artiklan 3 kohdassa säädetään vielä seuraavaa: ”Edellä olevia 1 ja 2 kohtaa ei sovelleta, kun jäsenvaltioiden kilpailuviranomaiset ja kansalliset tuomioistuimet soveltavat yrityskeskittymien valvontaa koskevaa kansallista lainsäädäntöä, eivätkä ne estä sellaisten kansallisen lainsäädännön määräysten soveltamista, joiden pääasiallinen tavoite eroaa [SEUT 101 ja SEUT 102] artiklassa tarkoitettusta tavoitteesta, sanotun rajoittamatta yhteisön lainsäädännön yleisten periaatteiden ja muiden säännösten soveltamista.”

B Unkarin lainsäädäntö

8. Unkarin lainsäätäjät hyväksyi vuonna 1996 vilpillisen markkinakäyttäytymisen ja kilpailunrajoitusten kieltämistä koskevan lain,³ jonka johdanto-osassa täsmennetään, että laki on annettu ”ottaen huomioon vaatimus Unkarin kilpailuoikeuden perinteiden ja Euroopan yhteisön kilpailulainsäädännön lähentämisestä”.

9. Vuoden 1996 lain 1 §:n 2 momentin mukaan kyseisen lain säännöksiä sovelletaan EY 81 ja EY 82 artiklassa (joista on tullut SEUT 101 ja SEUT 102 artikla) tarkoitettuihin menettelyihin, jos asia kuuluu Unkarin kilpailuviranomaisen tai unkarilaisten tuomioistuinten toimivaltaan.

2 — EYVL 2003, L 1, s. 25.

3 — Vuoden 1996 laki nro LVII (A Tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény; jäljempänä vuoden 1996 laki).

10. Vuoden 1996 lain IV luvussa, jonka otsikkona on ”Kilpailua rajoittavien sopimusten kieltäminen”, olevassa 11 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa: ”Kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yhdenmukaistetut menettelytavat ja yritysten yhteenliittymien sekä julkisoikeudellisten elinten, yhdistysten ja muiden vastaavien yhteenliittymien päätökset – –, joilla on tarkoitus estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa tai voi seurata, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy. Tällaisiksi ei katsota sopimuksia, jotka on tehty sellaisten yritysten välillä, jotka eivät ole toisistaan riippumattomia.”

III Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

11. Useat autojen valtuutetut jälleenmyyjät (jäljempänä merkkiliikkeet), jotka toimivat myös autokorjaamoina, antoivat vuoden 2002 lopussa kansallisen valtuutettujen jälleenmyyjien yhteenliittymän (Gépjármű Márkakereskedők Országos Szövetsége, jäljempänä GÉMOSZ) tehtäväksi neuvotella vuosittain niiden nimissä vakuutusyhtiöiden kanssa puitesopimuksen, jossa vahvistettaisiin vakuutusyhtiöiden autokorjaamoilta tilaamista kolariajoneuvojen korjauksista maksettava tuntihinta.

12. Mainituilla merkkiliikkeillä oli vakuutusyhtiöihin, erityisesti Allianz Hungária Biztosító Zrt:hen (jäljempänä Allianz) ja Generali-Providencia Biztosító Zrt:hen (jäljempänä Generali) kaksijakoinen sopimussuhde. Ensinnäkin merkkiliikkeet toimivat vakuutusyhtiöiden palvelujen ”välittäjinä” tarjoamalla asiakkailleen ajoneuvojen myynnin tai korjauksen yhteydessä autovakuutusta kyseisistä yhtiöistä. Toiseksi merkkiliikkeet korjasivat vakuutetut kolariajoneuvot vakuutusyhtiöiden lukuun.

13. GÉMOSZ ja Allianz tekivät vuosina 2004 ja 2005 tällaisen puitesopimuksen ajoneuvojen korjauksista maksettavista tuntihinnoista. Myöhemmin Allianz teki useiden merkkiliikkeiden kanssa vielä erilliset sopimukset, joiden nojalla autokorjaamolle maksettavaa tuntihintaa korotettiin, jos Allianz puolesta myytyjen autovakuutusten määrä ylitti tietyn prosenttiosuuden merkkiliikkeen myymien vakuutusten kokonaismäärästä.⁴

14. Generali ei tehnyt puitesopimusta GÉMOSZin kanssa tarkastelujakson aikana, vaan sillä oli kunkin merkkiliikkeen kanssa erilliset sopimukset, joihin sisältyi edellä mainitun kaltainen lauseke tuntihinnan korotuksesta merkkiliikkeiden eduksi.⁵

15. Unkarin kilpailuviranomainen (Gazdasági Versenyhivatal) totesi 21.12.2006 tekemässään päätöksessä vuoden 1996 lain 11 §:n vastaisiksi seuraavat sopimukset:

- ensinnäkin GÉMOSZin vuosina 2003–2005 tekemät kolme päätöstä, joissa määritettiin vakuutusyhtiöiltä veloittavat ”ohjehinnat” autojen merkkiliikkeiden tekemistä kolariajoneuvojen korjauksista
- toiseksi GÉMOSZin ja Allianz välillä vuosina 2004–2005 tehty puitesopimus ja Allianz ja Generalin tämän saman ajanjakson aikana eräiden merkkiliikkeiden kanssa tekemät erilliset sopimukset

⁴ — Allianz mukaan tuntihinnan korotukset jaettiin vakiosopimuksessa kolmeen ryhmään sen mukaan, oliko merkkiliikkeen myymien Allianz vakuutusten osuus i) alle 30 %, ii) 30–50 prosenttia vai iii) yli 50 % merkkiliikkeen välityksellä myytyjen vakuutusten kokonaismäärästä. Ajoneuvojen korjauksista maksettavan tuntihinnan korotus oli i) 10–11 %, jos vähintään 30 % merkkiliikkeen myymistä vakuutuksista oli Allianz tuotteita, ii) 12–13 %, jos 30–50 % sen myymistä vakuutuksista oli Allianz tuotteita, ja iii) 14–15 %, jos yli 50 % sen myymistä vakuutuksista oli Allianz tuotteita. Toisen tutkitun vakuutusyhtiön eli Generalin mukaan suurimmassa osassa Allianz ja merkkiliikkeiden välisistä sopimuksista tämä korjauksista maksettavan tuntihinnan korotus myönnettiin ainoastaan, jos Allianz tuotteiden osuus oli 50 prosenttia kyseisen merkkiliikkeen myymien vakuutusten kokonaismäärästä.

⁵ — Generalin mukaan sen ja merkkiliikkeiden välisissä sopimuksissa korotus myönnettiin, jos 30 % merkkiliikkeen myymistä vakuutuksista oli Generalin tuotteita. Tämä tulostavoite oli 10 % suurempi kuin Generalilla kyseisenä ajanjaksona ollut 20 % markkinaosuus.

— kolmanneksi Allianz ja Generalin vakuutusmeklareiden (Peugeot Márkakereskedők, Opelkereskedők ja Porsche Biztosítási Alkusz Kft.) kanssa vuosina 2000–2005 tekemät sopimukset, jotka koskivat kyseisten vakuutusyhtiöiden lukuun tehdyistä vakuutussopimuksista maksettavia välityspalkkioita, jotka sidottiin myytyjen sopimusten määrään.

16. Kilpailuviranomainen perusteli päätöstään sillä, että kaikkien näiden sopimusten tarkoituksena oli, tarkasteltiin niitä yhdessä tai erikseen, rajoittaa kilpailua sekä vakuutusmarkkinoilla että ajoneuvojen korjauspalvelujen markkinoilla. Kilpailuviranomaisen mukaan sopimukseen ei voitu soveltaa SEUT 101 artiklaa, koska ne eivät vaikuttaneet jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, ja niiden lainvastaisuus perustui yksinomaan Unkarin kilpailulainsäädäntöön.

17. Todettuaan sopimukset lainvastaisiksi kilpailuviranomainen kielsi yrityksiä jatkamasta riitautettua menettelyä ja määräsi Allianzille 5 319 000 000 Unkarin forintin (HUF), Generalille 1 046 000 000 HUF:n, GÉMOSZille 360 000 000 HUF:n, Peugeot Márkakereskedőkille 13 600 000 HUF:n ja Opelkereskedőkille 45 000 000 HUF:n sakot.

18. Kilpailuviranomaisen päätöksestä nostettiin kanne Fővárosi Bíróságissa (Budapestin tuomioistuin), joka hyväksyi sen osittain. Tästä ensimmäisessä oikeusasteessa annetusta tuomiosta kuitenkin valitettiin Fővárosi Ítéltáblaan (muutoksenhakutuomioistuin), joka kumosi sen ja totesi päätöksen kokonaisuudessaan lainmukaiseksi.

19. Muutoksenhakuasteessa annetusta tuomiosta tehtiin kassaatiovalitus Legfelsőbb Bíróságiin (Unkarin ylin tuomioistuin). Todettuaan vuoden 1996 lain 11 §:n 1 momentin sanamuodon olevan käytännössä sama kuin SEUT 101 artiklan 1 kohdan ja vedoten unionin selvään intressiin siihen, että unionin oikeudesta omaksuttuja säännöksiä ja käsitteitä tulkitaan yhdenmukaisesti, se päätti esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Voidaanko SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina kiellettyinä sopimuksina, joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla, pitää sellaisia vakuutusyhtiön ja eräiden autokorjaamojen tai vakuutusyhtiön ja autokorjaamojen yhteenliittymän välisiä kahdenvälisiä sopimuksia, joiden mukaan vakuutusyhtiön autokorjaamolta tilaaman korjauspalvelun tuntihinta vakuutusyhtiön vakuuttamista ajoneuvoista riippuu muun muassa siitä, kuinka monta vakuutussopimusta vakuutusyhtiö on tämän vakuutusyhtiön vakuutusmeklarina toimivan autokorjaamon välityksellä tehnyt ja mikä on niiden prosenttiosuus?”

IV Ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottaminen

20. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko SEUT 101 artiklan 1 kohta esteenä tietyntylaisille yritysten välisille sopimuksille. Itse ennakkoratkaisupyyntönsä kuitenkin oletetaan, ettei nyt tarkasteltavassa tapauksessa sovelleta tätä EUT-sopimuksen määräystä, koska riitautetut päätökset eivät vaikuta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Päätösten lainmukaisuus on siis tutkittava pelkästään suhteessa Unkarin kansallisiin kilpailusääntöihin, tarkemmin sanottuna vuoden 1996 lain 11 §:n 1 momenttiin. Yksikään asianosaisista ei ole kyseenalaistanut tätä Unkarin kilpailuviranomaisen päätöksen lähtökohtana olevaa olettaa.

21. Vaikka pääasia on luonteeltaan puhtaasti valtion sisäinen, Unkarin ylin tuomioistuin on katsonut aiheelliseksi esittää siitä SEUT 101 artiklan tulkintaa koskevan ennakkoratkaisukysymyksen. Se perustelee tätä sillä, että Unkarin kansallisessa lainsäädännössä (vuoden 1996 laissa) luonnehditaan riitautettuja sopimuksia käsitteillä, jotka sisällöltään vastaavat täysin SEUT 101 artiklassa mainittuja käsitteitä.

22. SEUT 101 artiklan 1 kohdan (aiemmin EY 81 artiklan 1 kohdan) kilpailua rajoittavien sopimusten kielto todellakin toistetaan vuoden 1996 lain 11 §:n 1 momentissa lähes sananmukaisesti, eikä niiden välillä ole mainittavia eroja. Tästä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päättää, että riitautettujen sopimusten luokittelu sopimuksiksi, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua, edellyttää SEUT 101 artiklan 1 kohdan määräysten tulkintaa. Unionin tuomioistuimen on perusteltua puuttua tilanteeseen, koska ”siihen, että yhteisön oikeudesta otettuja sääntöjä tai käsitteitä (näiden joukossa tässä asiassa sovellettavassa vuoden 1996 lain 11 §:n 1 momentissa olevia käsitteitä) tulkitaan yhdenmukaisesti, on niiden soveltamisyhteyksistä riippumatta olemassa yksiselitteinen intressi sen vuoksi, että tulevaisuudessa vältettäisiin toisistaan eroavat tulkinnat”.

23. Myös komissio on ilmaissut puoltavansa ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottamista. Se huomauttaa erityisesti, että vaikka tarkasteltavassa asiassa ei – toisin kuin jäljempänä mainitsemissani muissa asioissa – olekaan sovellettu suoraan unionin oikeutta, kansallisen kilpailulainsäädännön ja unionin kilpailuoikeuden välinen erityissuhde velvoittaa antamaan unkarilaisen tuomioistuimen pyytämän tulkinnan.

24. Unionin tuomioistuin on nimittäin todennut useissa yhdistettyihin asioihin Dzodzi⁶ perustuvissa tuomioissa, että unionin oikeuden säännökseen viittaava ennakkoratkaisukysymys on otettava tutkittavaksi, vaikkei kyseistä säännöstä sovellettaisikaan tarkasteltavana olevaan asiaan, ”sellaisessa erityistilanteessa, jossa jäsenvaltion kansallisessa oikeudessa viitataan yhteisön oikeussäännön sisältöön niiden oikeussääntöjen määrittämiseksi, joita sovelletaan puhtaasti tämän valtion sisäiseen asiaan”. Tätä ratkaisua edellä mainitussa tuomiossa perustellaan ”ilmeisellä edulla”, jonka mukaista on ”se, että tulevien tulkintaerojen välttämiseksi kaikille yhteisön oikeussäännöille annetaan yhdenmukainen tulkinta riippumatta niistä olosuhteista, joissa niitä sovelletaan”. Kansallisten tuomioistuinten tehtävä on soveltaa unionin tuomioistuimen tulkitsemaa säännöstä ottaen huomioon asiaan liittyvät tosiseikat ja oikeudelliset seikat, jotka on saatettu niiden käsiteltäväksi, sekä arvioida tämän unionin oikeuteen tehdyn viittauksen täsmällinen laajuus.⁷

25. Hyvinkin monet julkisasiamiehet ovat ennen suhtautuneet ilmeisen varauksellisesti tähän oikeuskäytäntölinjaan.⁸ Arvostelusta huolimatta unionin tuomioistuin on jälkeinpäin vahvistanut tämän oikeuskäytännön.⁹

26. On kuitenkin huomattava, ettei tämäntyyppisten ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamista ole hyväksytty täysin varauksetta. Jo asiassa Kleinwort Benson¹⁰ antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin esitti tärkeän täsmennyksen, jonka mukaan kansallisessa laissa on viitattava ”suoraan ja ehdottomasti” unionin oikeuteen, ja moni julkisasiamies on asennoitunut hyvin myönteisesti tähän edellytykseen.¹¹ Myös asiassa Club Náutico de Gran Canaria annettussa määräyksessä¹² tätä poikkeusta sovellettiin suppeasti asiassa, joka koski Kanariansaarten yleistä välillistä veroa (IGIC). Se vastaa olennaisin osin arvonlisäveroa, mutta sitä kannetaan Kanariansaarilla,

6 — Yhdistetyt asiat C-297/88 ja C-197/89, Dzodzi, tuomio 18.10.1990 (Kok., s. I-3763, Kok. Ep. X, s. 555). Toisena ennakkotapauksena mainittakoon asia 166/84, Thomasdünge, tuomio 26.9.1985 (Kok., s. 3001).

7 — Em. yhdistetyt asiat Dzodzi, tuomion 34–41 kohta.

8 — Nämä kriittiset näkemykset kiteytetään mainiosti julkisasiamies Ruiz-Jarabon asiassa C-1/99, Kofisa Italia, 26.9.2000 esittämässä ratkaisuehdotuksessa (tuomio 11.1.2001, Kok., s. I-207, ratkaisuehdotuksen 22 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Myös julkisasiamies Mancini ilmaisi em. asiassa Thomasdünge 15.5.1985 esittämässään ratkaisuehdotuksessa jo varhain vastustavansa tällaisten ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottamista, joka hänen mukaansa on sitä paitsi perustamissopimuksen määräysten vastaista. Samalla kannalla ovat olleet julkisasiamies Darmon em. yhdistetyissä asioissa Dzodzi 3.7.1990 esittämässään ratkaisuehdotuksessa, julkisasiamies Tizzano asiassa C-267/99, Adam, 29.3.2001 esittämässään ratkaisuehdotuksessa (tuomio 11.10.2001, Kok., s. I-7467) sekä julkisasiamies Jacobs asiassa C-28/95, Leur-Bloem, 17.9.1996 (tuomio 17.7.1997, Kok., s. I-4161) ja asiassa C-306/99, BIAO, 15.11.2001 (tuomio 7.1.2003, Kok., s. I-1) esittämässään ratkaisuehdotuksissa.

9 — Ks. mm. em. asia Leur-Bloem; asia C-7/97, Bronner, tuomio 26.11.1998 (Kok., s. I-7791); em. asiat Kofisa Italia, Adam ja BIAO ja asia C-3/04, Poseidon Chartering, tuomio 16.3.2006 (Kok., s. I-2505).

10 — Asia C-346/93, tuomio 28.3.1995 (Kok., s. I-615).

11 — Julkisasiamies Ruiz-Jarabon em. asiassa Kofisa Italia, julkisasiamies Jacobsin em. asiassa BIAO ja julkisasiamies Tizzanon em. asiassa Adam esittämät ratkaisuehdotukset.

12 — Asia C-186/07.

joilla ei sovelleta unionin arvonnisäverosäännöksiä. Vaikka IGIC:tä koskevassa säännöksessä, jota kansallinen tuomioistuin pyysi tulkitsemaan, toistettiin sellaisenaan Espanjan arvonnisäverolain sisältö, yhteisöjen tuomioistuin totesi, ettei kyseisessä säännöksessä esitetty ”suoraa ja ehdotonta” viittausta vaan pelkkä lainaus, ja näin ennakkoratkaisukysymys jätettiin tutkimatta.

27. Asioissa Leur-Bloem ja Kofisa Italia¹³ annetuissa tuomioissa tämän oikeuskäytännön sovellettavuus vahvistettiin epäsuorasti vastakohtaispäätelmänä. Asiassa ETI¹⁴ annetussa tuomiossa puolestaan ei viitattu nimenomaisesti aiemmin asiassa Kleinwort-Benson annettuun tuomioon mutta todettiin vastaavanlaisessa tapauksessa, ettei kyseiseen kansalliseen säännökseen sisältyvään viittaukseen yhteisön oikeuteen ollut liitetty mitään ehtoja.¹⁵

28. Paljon uudemmassa asiassa Cicala¹⁶ annetussa tuomiossa (johon osapuolilla ei ollut tilaisuutta vedota kirjallisissa huomautuksissaan) ennakkoratkaisukysymys jätettiin tutkimatta, koska kansallisesta säännöksestä puuttui ”suora ja ehdoton viittaus” unionin oikeuteen. Tuomiossa vahvistetaan, että ”se, että unionin tuomioistuin tulkitsee unionin oikeuden säännöksiä tai määräyksiä täysin jäsenvaltion sisäisissä tilanteissa, voidaan perustella sillä, että unionin oikeuden säännöksiä tai määräyksiä sovelletaan kansallisen oikeuden nojalla suoraan ja ehdottomasti”.¹⁷ Kyseinen edellytys on aivan äskettäin toistettu asiassa Nolan, jossa unionin tuomioistuin totesi toimivaltansa puuttuvan, koska kansallisessa oikeusjärjestyksessä ei ollut nimenomaista ja täsmällistä viittausta unionin oikeuteen.¹⁸

29. Kun tarkastellaan tälle ehdolle annettavaa merkitystä, ymmärtäisin ilmauksella ”suora” tarkoitettavan sitä, että viittauksen on oltava nimenomainen ja yksiselitteinen. Kyseessä on oltava aito ja oikea viittaus, perusteeksi ei siis riitä pelkkä maininta siitä, että kansallisessa säännöksessä tukeudutaan unionin säännökseen. Ilmauksella ”ehdoton” taas tarkoitetaan nähdäkseni sitä, että viittauksen on koskettava kaikkia kyseisen lainsäädännön oikeussääntöjä. Kansallisen lainsäätäjän irrallinen viittaus johonkin tiettyyn unionin lainsäädännön säännökseen ei mielestäni ole riittävä, koska tästä on vaarana se, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä sovellettaisiin ja ennakkoratkaisukysymykseen vastattaisiin epäjohdonmukaisesti.

30. Kummankin ehdon täyttyessä tällaisen ennakkoratkaisukysymyksen esittäminen on nähdäkseni paitsi täysin laillista myös hyvin suotavaa. Sillä, että kansallinen lainsäätäjä omasta vapaasta tahdostaan omaksuu unionin oikeussääntöjä, voi ja täytyy olla se johdonmukainen seuraus, että kansalliset tuomioistuimet varovat tarkasti poikkeamasta unionin tuomioistuimen unionin oikeudesta esittämästä tulkinnasta. Loogisesti ajatellen kansallisen tuomioistuimen turvautuminen ennakkoratkaisumenettelyyn ei sitä paitsi saisi tällaisissa tilanteissa olla vain sattumanvaraista, vaan siitä olisi tehtävä johdonmukainen ja vakiintunut käytäntö.

31. Tässä yhteydessä on nähdäkseni aiheutonta edes kysyä, onko kansallisen tuomioistuimen toimittava unionin tuomioistuimelta saamansa vastauksen mukaisesti. Lojaalin yhteistyön periaatteesta luonnollisestikin seuraa, ettei unionin tuomioistuimelle tällaisessa asiayhteydessä ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt kansallinen tuomioistuin voi muuta kuin noudattaa sen antamaa vastausta.¹⁹

13 — Em. asia Leur-Bloem, tuomion 27 kohta ja em. asia Kofisa Italia, tuomion 29 kohta.

14 — Asia C-280/06, tuomio 11.12.2007 (Kok., s. I-10893).

15 — Tuomion 25 kohta.

16 — Asia C-482/10, Cicala, tuomio 21.12.2011 (Kok., s. I-14139).

17 — Em. asia Cicala, tuomion 19 kohta.

18 — Asia C-583/10, tuomio 18.10.2012 (47 kohta).

19 — Ks. tästä periaatteesta yhdistetyt asiat C-200/07 ja C-201/07, Marra, tuomio 18.10.2008 (Kok., s. I-7929, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

32. Asiassa Cicala annetun tuomion tavoin nyt tarkasteltavassa asiassa on siis aluksi tutkittava, sisältyykö Unkarin lakiin ”suora ja ehdoton viittaus” unionin kilpailuoikeuden säännöksiin, jotta voitaisiin ratkaista, onko ennakkoratkaisukysymys otettava tutkittavaksi.

33. Kuten jo mainitsin, asian osapuolet eivät ole voineet vedota edellä mainittuun tuomioon, koska se annettiin vasta sen jälkeen, kun ne olivat toimittaneet kirjelmänsä. Se kuitenkin muodostaa tässä erityisen merkityksellisen ennakkotapauksen, koska sillä on joitakin yhtymäkohtia nyt tarkasteltavaan asiaan.

34. Asiassa Cicala annetun tuomion 25 ja 26 kohdassa ensinnäkin korostetaan, että siinä riitautetussa kansallisessa säännöksessä ”viitataan yleisesti ’yhteisön oikeusjärjestyksen periaatteisiin’ eikä erityisesti ennakkoratkaisukysymyksissä mainittuihin unionin oikeuden säännöksiin tai muihin saman alan unionin oikeuden sääntöihin, minkä vuoksi ”ei voida katsoa, että ennakkoratkaisukysymyksissä mainittuja määräyksiä sovellettaisiin sellaisinaan suoraan Italian oikeuden nojalla”. Nyt tarkasteltavaan Unkarin lakiin sisältyvä viittaus on vielä paljon yleisempi, sillä se rajoittuu ainoastaan lain johdanto-osassa mainittuun abstraktiin ”vaatimukseen Unkarin kilpailuoikeuden perinteiden ja Euroopan yhteisön kilpailulainsäädännön lähentämisestä”. Tässä ei tosin sinänsä ole mitään yllättävää, kun kyse on sellaisen valtion lainsäätäjistä, joka ei tuohon aikaan ollut vielä lähelläkään Euroopan unionin jäsenyyttä.

35. Toiseksi on huomattava, että kummassakin asiassa kansalliset tuomioistuimet ovat pyytäneet tulkitsemaan primaarioikeuden määräyksiä, jotka vielä ovat poikkeuksellisen yleispäteviä ja lähestulkoon periaatteellisia: toinen asia koskee SEUT 296 artiklan toista kohtaa ja perusoikeuskirjan 41 artiklan 2 kohdan c alakohtaa, joka koskee hallintoelinten velvollisuutta perustella päätöksensä, ja toinen SEUT 101 artiklaan sisältyvää ”tarkoitukseen perustuvan kilpailunrajoituksen” käsitettä.

36. Näin ollen ei voida sanoa, että Unkarin kilpailulainsäädäntöön sisältyisi ”suora ja ehdoton viittaus” SEUT 101 artiklaan. Ensinnäkin kyseisen lain johdanto-osassa ainoastaan viitataan yleisesti ”Euroopan yhteisön” kilpailusääntöihin mainitsematta erikseen ja yksiselitteisesti mitään tiettyä kilpailuoikeuden säännöstä, ja lisäksi kyseiset säännöt mainitaan vain yhtenä innoittajana muiden joukossa Unkarin oman oikeusperinteen rinnalla. Kuten asiassa Cicala kyseessä olleessa Italian lainsäädännössä, Unkarinkaan lainsäädännössä ei toiseksi millään tavalla anneta ymmärtää, että viittauksesta seuraisi se, että olisi jätettävä soveltamatta kansallisia säännöksiä.²⁰ Itse ennakkoratkaisukysymys on yhtä yleisluonteinen, sillä se koskee primaarioikeudessa määritellyn kilpailua rajoittavan menettelytavan käsitettä sinänsä.

37. Edellä esitetyn perusteella on lähtökohtaisesti pääteltävä, ettei unionilla ole tarkasteltavassa asiassa selvää intressiä siihen, että ennakkoratkaisukysymyksessä mainittua unionin oikeussääntöä, joka on omaksuttu kansalliseen oikeuteen suoraan ja ehdottomasti, tulkittaisiin yhdenmukaisesti.

38. Nyt kun tämä on selvitetty,²¹ on vielä otettava kantaa siihen komission väitteeseen, jonka mukaan olisi asianmukaista kohdella poikkeavasti tilanteita, joissa kilpailua rajoittavia menettelytapoja koskevat unionin oikeussäännöt on omaksuttu sellaisinaan kansalliseen oikeuteen.

39. Komissio väittää asetuksen N:o 1/2003 3 artiklaan viitaten ja asiaa koskevaan oikeuskäytäntöön tukeutuen, että kilpailuoikeuden alalla on yleensäkin selvä intressi tähän. Vaikka onkin olemassa perusteita katsoa unionin intressin olevan kilpailuoikeuden alalla hieman painavampi, nähdäkseni tämä intressi ei kuitenkaan voi syrjäyttää suoran ja ehdottoman omaksumisen vaatimusta jäljempänä esittämistäni syistä.

20 — Em. asia Cicala, tuomion 28 kohta.

21 — Ja kun komissio vielä myönsi istunnossa, ettei kyseessä ole ”suora ja ehdoton viittaus”.

40. Ensinnäkin yhdistettyihin asioihin Dzodzi perustuvan oikeuskäytännön sovellettavuus on kylläkin vahvistettu etenkin kilpailuoikeuden alalla. Edellä mainituissa asioissa Bronner, Poseidon Chartering ja ETI annetuissa tuomioissa sekä asiassa Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio²² annetuissa tuomioissa otettiin ennakkoratkaisukysymykset tutkittaviksi, vaikka pääasia ei missään niistä lähtökohtaisesti kuulunut unionin oikeuden soveltamisalaan vaan koski todellisuudessa kansallisen kilpailuoikeuden säännöstä.

41. Näissä oikeustapauksissa unionin tuomioistuimen toimivaltaa perusteltiin lisäksi tarpeella estää se, että unionin oikeuden samaa oikeussääntöä tulkitaan eri tavalla sen mukaan, onko sillä tiettyssä yksittäistapauksessa ainoastaan välillinen merkitys (sillä perusteella, että siihen viitataan kansallisessa oikeudessa) vai sovelletaanko sitä myös välittömästi (koska asia kuuluu kansallisen lainsäädännön soveltamisalan lisäksi myös SEUT 101 artiklan soveltamisalaan).²³

42. Asetuksen N:o 1/2003 3 artiklan 1 kohdan mukaan kansallista kilpailulainsäädäntöä (kuten vuoden 1996 lain 11 §:n 1 momenttia) on sovellettava yhdessä SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan kanssa, jos siinä tarkoitettut sopimukset, päätökset ja menettelytavat ovat ”omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan” EUT-sopimuksessa tarkoitettulla tavalla.

43. Käänteisesti ilmaistuna kansallisia säännöksiä sovelletaan siis unionin oikeudesta riippumattomasti, jos kilpailunrajoitukset eivät ole omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Unionin lainsäätäjä on tehnyt tämän hyvin selväksi: asetuksen N:o 1/2003 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa esitetään nimenomaisesti tällainen täsmennys, ja kilpailusääntöjen kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitteestä annetuissa komission tiedonannossa todetaan, että ”myös [SEUT 101 ja SEUT 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta annetuissa asetuksessa [N:o] 1/2003 olevan 3 artiklan soveltamisala määräytyy kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitteen mukaan”.²⁴

44. Mahdollisen jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvan vaikutuksen ilmetessä kansallista oikeutta on siis sovellettava yhdessä unionin oikeuden kanssa (asetuksen N:o 1/2003 3 artiklan 1 kohta), jolloin jälkimmäinen toimii tietynlaisena ”puskurina” (asetuksen N:o 1/2003 3 artiklan 2 kohta), mutta näitä tapauksia lukuun ottamatta kansallista kilpailulainsäädäntöä sovelletaan (ja siten myös tulkitaan) lähtökohtaisesti unionin oikeudesta riippumattomasti.

45. Kilpailuoikeuden alalla jäsenvaltioille on EUT-sopimuksessa ja asetuksessa N:o 1/2003 annettu omat toimivaltuutensa, jotka eivät rajoitu ainoastaan hallinto- ja täytäntöönpanovaltuuksiin vaan sisältävät myös sääntelyvaltuuksia. Unionin oikeuden ensisijaisuuden periaate ei sido näitä viranomaisia silloin, kun ne liikkuvat niille varatulla toimivalta-alueella, sillä niihin ei sovelleta SEUT 101 ja SEUT 102 artiklaa eikä tällä oikeudenalalla ole myöskään annettu unionin yhdenmukaistamissääntöjä.

46. Asetuksen N:o 1/2003 3 artikla ei siis yksinään riitä perustaksi unionin tuomioistuimen toimivallalle nyt tarkasteltavan kaltaisissa tilanteissa, joissa pääasia on ratkaistava yksinomaan kansallisten säännösten perusteella.²⁵ Muutoin ”jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvaa vaikutusta” koskevalta rajoittamisperusteelta evättäisiin tehokas vaikutus ja puututtaisiin perusteettomasti jäsenvaltioille varattuun yksinomaiseen toimivaltaan.

22 — Asia C-217/05, tuomio 14.12.2006 (Kok., s. I-11987).

23 — Em. asia Bronner, tuomion 19 ja 20 kohta; em. asia Poseidon Chartering, tuomion 16 kohta ja em. asia Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, tuomion 20 kohta. Ks. vastaavasti julkisasiamies Kokottin 13.7.2006 asiassa Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio ja 3.7.2007 asiassa ETI esittämät ratkaisuehdotukset.

24 — Komission tiedonanto – EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa tarkoitettua kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevista suuntaviivoista (EUVL L 2004, C 101, s. 81, 8 kohta). Ks. myös komission tiedonanto EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklan soveltamiseen liittyvästä yhteistyöstä komission ja EU:n jäsenvaltioiden tuomioistuinten välillä (EUVL L 2004, C 101, s. 54, 6 kohta).

25 — Tilanne olisi toinen, jos riidanalaisten sopimusten osoitettaisiin olevan omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kuten jo totesin, tätä ei kuitenkaan nyt tarkasteltavassa asiassa ole väitetty.

47. Viime vuosina kansallisia kilpailulainsäädäntöjä on toki vähitellen ”eurooppalaistettu”, ja etenkin uusissa jäsenvaltioissa on usein käytetty mallina unionin oikeutta.²⁶ Tämä ei kuitenkaan merkitse, että ”eurooppalaistamisen” pitäisi tapahtua antamalla oikeuskäytäntöä. Vaikka voi olla tarkoituksenmukaista ja jopa suotavaa, että jäsenvaltiot lähentävät täysin valtion sisäisiin tilanteisiin (jotka eivät vaikuta jäsenvaltioiden väliseen kauppaan) sovellettavia kilpailulainsäädäntöjään unionin oikeuteen ja että kansalliset viranomaiset tukeutuvat tämän kansallisen lainsäädännön soveltamisessa ja tulkinnessa SEUT 101 ja SEUT 102 artiklaa koskevaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, ennakkoratkaisumenettely ei ole oikea keino velvoittaa niitä tällaiseen yhdenmukaistamiseen.

48. Ennakkoratkaisukysymys on siis otettava tutkittavaksi ainoastaan, jos kansalliseen lainsäädäntöön tosiasiallisesti sisältyy edellä mainituissa asioissa Kleinwort-Benson ja Cicala annetuissa tuomioissa edellytetty ”suora ja ehdoton” viittaus unionin oikeuteen, eikä tästä periaatteesta voida poiketa silloinkaan, kun kansallisen lainsäätäjän viittaus koskee kilpailuoikeuden säännöstä. Jos nämä edellytykset eivät täyty, unionin tuomioistuin ei nähdäkseni voi ottaa ennakkoratkaisukysymystä tutkittavaksi, koska sillä ei ole toimivaltaa ratkaista sitä.

V Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

49. Riippumatta siitä, mitä edellä esitettiin, tarkastelen seuraavassa asian aineellista kysymystä siltä varalta, että asian ratkaiseva jaosto kuitenkin pitää perusteltuna ottaa ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi.

A Alustavat huomautukset

50. Tarkasteltavassa asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelelee unionin tuomioistuimelta, voidaanko usean yrityksen ja näiden yritysten yhteenliittymän tekemien sopimusten sarjaa pitää SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina tarkoitukseen perustuvina kilpailunrajoituksina. Ennen tämä kysymyksen tarkastelua on kuitenkin aiheellista esittää joitakin alustavia huomautuksia asian tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista sekä täsmentää riitautettujen sopimusten luonnehdintaa ja lopuksi tarkoituksellisten kilpailunrajoitusten käsitettä.

1. Asian erityispiirteet

51. Sopimukset, joiden lainmukaisuus tarkasteltavassa asiassa on kyseenalaistettu, muodostavat hyvin monimutkaisen kokonaisuuden. Niiden pääasiallisina osapuolina ovat vakuutusyhtiöt Allianz ja Generali, useita ajoneuvojen merkkiliikkeitä sekä näiden merkkiliikkeiden yhteenliittymä (GÉMOSZ). Erikoista kyseisissä sopimuksissa on se, että niissä asetetaan merkkiliikkeille kahdenlaisia velvoitteita suhteessa vakuutusyhtiöihin: ensinnäkin merkkiliikkeet toimivat vakuutusyhtiön välittäjinä tai vakuutusmeklareina tehtäessä autovakuutus sopimuksia asiakkaiden kanssa; toiseksi merkkiliikkeet toimivat kolaroitujen ajoneuvojen korjaamoina, joille maksettava tuntihinta on sidottu muun muassa kyseisen vakuutusyhtiön lukuun aiemmin tehtyjen vakuutus sopimusten määrään.

52. Allianz ja Generali tekevät autokorjaamojen kanssa vuosittain erilliset sopimukset vakuuttamiinsa ajoneuvoihin tehtävien korjausten ehdoista ja hinnoista. Näiden sopimusten perusteella korjaamot voivat tehdä suoraan korjauksia vakuutettuihin ajoneuvoihin tarvitsematta neuvotella ensin vakuutusyhtiön kanssa.

26 — Ks. tältä osin Cseres, K. J., ”The impact of regulation 1/2003 in the new Member States”, *The Competition Law Review*, nide 6, nro 2 (heinäkuu 2010).

53. Vuoden 2002 lopussa useat merkkiliikkeet, jotka toimivat myös autokorjaamoina, pyysivät GÉMOSZia neuvottelemaan vuosittain niiden nimissä edellä mainittuja tuntihintoja koskevat puitesopimukset vakuutusyhtiöiden kanssa.

54. Vakuutusyhtiö Allianz ja GÉMOSZ tekivät vuosina 2004 ja 2005 tällaiset tuntihintoja koskevat puitesopimukset. Myöhemmin Allianz teki puitesopimusten perusteella erillisiä sopimuksia useiden merkkiliikkeiden autokorjaamojen kanssa. Näiden erillisten sopimusten mukaan autokorjaamoille maksettaisiin GÉMOSZin tekemässä puitesopimuksessa sovittua suurempi hinta, jos ne saavuttaisivat ja säilyttäisivät Allianzin vakuutusten myynnissä tietyn prosenttiosuuden myymiensä autovakuutusten kokonaismäärästä.

55. Generali ei tehnyt tarkastelujaksolla puitesopimuksia GÉMOSZin kanssa, vaan sillä oli erilliset sopimukset kunkin merkkiliikkeen kanssa. Näihin sopimuksiin ei nähtävästi sisältynyt samanlaista tuntihinnan korotusta koskevaa lauseketta kuin Allianzin sopimuksiin, vaikka Unkarin kilpailuviranomaisen mukaan Generali tarjosi käytännössä samanlaiset myyntikannustimet kuin Allianz.

56. Toisaalta sekä Allianz että Generali olivat vuosina 2000–2005 tehneet vakuutusmeklareiden kanssa erinäisiä välityspalkkion korotuksia koskevia sopimuksia vakuutustuotteiden myynnin edistämiseksi.

57. Tarkasteltavan asian monimutkaisuus johtuu siis pääasiallisesti siitä, että siinä yhdistyvät kaksilla hyvin erilaisilla markkinoilla, nimittäin vakuutusmarkkinoilla ja autojen korjauspalvelujen markkinoilla, noudatetut kilpailua rajoittavat menettelyt. Ennakkoratkaisukysymykseen vastaaminen edellyttää siis tietyn eron tekemistä näiden kaksien merkityksellisten markkinoiden välillä.

2. Riitautetut sopimukset

58. Sopimusvyyhden monitahoisuuden lisäksi on huomattava, että Unkarin ylimmän tuomioistuimen esittämässä ennakkoratkaisukysymyksessä viitataan yksinomaan ”vakuutusyhtiön ja eräiden autokorjaamojen välillä tehtyihin kahdensivisiin sopimuksiin” sekä ”vakuutusyhtiön ja autokorjaamojen yhteenliittymän välillä tehtyihin sopimuksiin”.

59. Tarkasteltava ennakkoratkaisukysymys koskee siis pelkästään näitä sopimuksia eli yhtäältä Allianz- ja Generali-vakuutusyhtiöiden ja eri merkkiliikkeiden autokorjaamojen välillä tehtyjä sopimuksia sekä toisaalta Allianzin ja näiden merkkiliikkeiden yhteenliittymän (GÉMOSZ) välillä tehtyjä sopimuksia.

60. Unkarin hallitus ja komissio kuitenkin katsovat, että mainittuja sopimuksia on tarkasteltava yhdessä tiettyjen GÉMOSZin tekemien päätösten sekä vakuutusyhtiöiden ja vakuutusmeklareina toimineiden merkkiliikkeiden välillä tehtyjen sopimusten kanssa. Ennakkoratkaisukysymyksen sanamuodosta riippumatta tällaista kokonaisvaltaista tarkastelua olisikin vaikea välttää jäljempänä esittämistäni syistä.

3. ”Tarkoitukseen perustuvan kilpailunrajoituksen” käsite

61. Ennakkoratkaisukysymyksessään Unkarin ylin tuomioistuin tiedustelee, onko mainitut sopimukset luokiteltava SEUT 101 artiklan 1 kohdassa mainituiksi tarkoitukseen perustuviksi kilpailunrajoituksiksi.

62. Kyseisen määräyksen mukaan ”sisämarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua sisämarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy sisämarkkinoilla”.

63. SEUT 101 artiklan 1 kohdassa kielletään siis kahdenlaiset kilpailunrajoitukset: ”tarkoitukseen” perustuvat ja ”vaikutuksiin” perustuvat rajoitukset. Kuten asiaa koskevassa oikeuskäytännössä todetaan, konjunktion ”tai” käyttö osoittaa jälkimmäisen näistä ehdoista olevan toissijainen ensiksi mainittuun nähden: ensinnäkin ”sopimuksen tarkoitusta on tarkasteltava ottaen huomioon taloudellinen asiayhteys, jossa sitä sovelletaan”, mutta ”jos kuitenkin tämän sopimuksen määräysten tarkastelusta ei ilmene riittävää vahingollisuutta kilpailulle, on tutkittava sopimuksen vaikutuksia, ja jotta kiello koskisi sopimusta, on edellytettävä niiden eri seikkojen olemassaoloa, jotka osoittavat, että kilpailu on tosiasiallisesti estynyt, rajoittunut tai vääristynyt tuntuvasti”. Erottelu ”tarkoitukseen perustuvan rikkomisen” ja ”vaikutuksiin perustuvan rikkomisen” välillä liittyy siihen, että tiettyjen yritysten välisten yhteistoimintamuotojen voidaan jo luonteensa puolesta katsoa haittaavan kilpailun normaalia toimintaa.²⁷

64. Sopimuksen tai menettelytavan toteaminen tarkoitukseltaan kilpailua rajoittavaksi toimii eräänlaisena ”olettamana”. Jos nimittäin on näytetty, että sopimuksella tai menettelytavalla on tarkoitus rajoittaa kilpailua, sen kilpailua rajoittavista vaikutuksista ei tarvitse enää esittää näyttöä. Lisäksi se voidaan kieltää ennalta varautuvasti tarvitsematta odottaa siihen asti, kunnes mahdolliset kilpailua rajoittavat vaikutukset tosiasiallisesti ilmenevät.²⁸

65. Kuten [SEUT 101] artiklan 3 kohdan soveltamisesta annetussa komission tiedonannossa todetaan, ”nämä ovat sellaisia sopimuksia, joilla yhteisön kilpailusääntöjen tavoitteiden valossa on niin todennäköisesti kielteinen vaikutus kilpailuun, että [SEUT 101] 1 kohdan soveltamiseksi ei ole tarpeellista näyttää toteen mitään tosiasiallisia vaikutuksia markkinoilla. Oletus perustuu kilpailun rajoittamisen vakavaan luonteeseen ja kokemukseen siitä, että sopimuksilla, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua, on todennäköisesti kielteisiä vaikutuksia markkinoille ja ne vaarantavat yhteisön kilpailusääntöjen tavoitteet”.²⁹ Edellä sanotusta voidaan nähdäkseni päätellä, että tällaisten sopimusten käsitettä on tulkittava suppeasti ja että se on rajattava ainoastaan sopimuksiin, jotka ovat jo luonteensa puolesta omiaan aiheuttamaan erityisen vakavia kielteisiä vaikutuksia.

66. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sopimuksen kilpailunvastaisen luonteen arvioimiseksi on tarkasteltava sopimuksen lausekkeiden sisältöä, sen tavoitteita sekä sen taloudellista ja oikeudellista asiayhteyttä. Vaikka osapuolten aikomuksia ei olekaan tarpeen ottaa huomioon sen määrittämisessä, onko kyseisen sopimuksen tarkoitus rajoittava vai ei, mikään ei estä komissiota tai unionin tuomioistuimia ottamasta niitä huomioon.³⁰

67. Mainitun oikeuskäytännön mukaisesti tarkastelen ensin kansallisen tuomioistuimen nyt käsiteltävässä asiassa mainitsemien sopimusten, nimittäin vakuutusyhtiöiden ja eräiden merkiliikkeiden autokorjaamoiden tai näiden yhteenliittymän (GÉMOSZ) välillä tehtyjen sopimusten sisältöä ja tavoitetta. Sen jälkeen tutkin taloudellisen ja oikeudellisen asiayhteyden, johon nämä sopimukset liittyvät ja johon mielestäni on sisällytettävä myös ne sopimukset ja päätökset, joihin Unkarin hallitus ja komissio viittaavat, eli GÉMOSZin päätökset ja vakuutusmeklareiden kanssa tehdyt sopimukset.

27 — Asia C-209/07, Beef Industry Development Society ja Barry Brothers, tuomio 20.11.2008 (Kok., s. I-8637, 15 ja 17 kohta).

28 — Tästä kysymyksestä vakiintuneessa oikeuskäytännössä todetaan, että ”sopimuksen konkreettisia seurauksia ei tarvitse ottaa huomioon [SEUT 101 artiklan] 1 kohtaa sovellettaessa, jos ilmenee, että sopimuksen tarkoituksena on rajoittaa, estää tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla”. Ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966 (Kok., s. 299, Kok. Ep. I, s. 275, 496 kohta) ja yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002 (Kok., s. I-8375, 491 kohta).

29 — Komission tiedonanto – Suuntaviivat perustamissopimuksen 81 artiklan 3 kohdan soveltamisesta (EUVL L 2004, C 101, s. 97 ja 118, 21 kohta).

30 — Ks. mm. yhdistetyt asiat 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio (Kok., s. 3369, 23–25 kohta) ja yhdistetyt asiat C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P ja C-519/06 P, GlaxoSmithKline Services ym. v. komissio, tuomio 6.10.2009 (Kok., s. I-09291, 58 kohta).

B Riitautettujen sopimusten sisältö ja tavoitteet

68. Sopimusten sisällöstä ja tavoitteesta on ensinnäkin todettava, että ennakkoratkaisukysymyksessä tarkoitettuja sopimuksia, joiden mukaan merkkiliikkeille ajoneuvojen korjauksista maksettava tuntihinta on sitä suurempi, mitä suurempi on vakuutusyhtiön kyseisen merkkiliikkeen välityksellä tekemien vakuutus sopimusten prosenttiosuus, ei nähdäkseni voida luokitella tarkoitukseltaan kilpailua rajoittaviksi.

69. Aluksi on korostettava, että tässä on kyse vertikaalisista sopimuksista, joihin pääsääntöisesti ja joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta ei sovelleta SEUT 101 artiklan 1 kohtaa.³¹ Vertikaaliset sopimukset ovat kuitenkin huomattavasti monimutkaisempia kuin horisontaaliset sopimukset,³² joiden kilpailua rajoittava tarkoitus tai vaikutus on luonnollisestikin paljon helpompi osoittaa.

70. Unkarin hallitus ja komissio kuitenkin kyseenalaistavat näiden sopimusten luokittelun vertikaalisiksi. Ne katsovat, ettei vakuutusyhtiöiden ja autokorjaamojen välillä ole oikeussuhdetta, jossa toinen osapuoli tarjoaa toiselle palveluja. Tässä yhteydessä ei siis niiden mukaan voida puhua varsinaisesta ”vertikaalisuudesta”, koska korjaamot eivät ole vakuutusyhtiöiden asiakkaita ja koska korjauksista maksettavia tuntihintoja ei voida pitää vastikkeena vakuutusten myynnistä. Niiden mukaan sopimukset eivät ole vertikaalisia, koska osapuolten välillä ei ole oikeussuhdetta, jonka nojalla palveluja tarjotaan niiden välillä.

71. Allianz taas väittää, että sen sopimukset merkkiliikkeiden kanssa ovat selvästikin vertikaalisia, koska merkkiliikkeet tarjoavat sille vakuutettujen ajoneuvojen korjauspalveluja ja vakuutusedustuspalveluja vastiketta vastaan.

72. Mielestäni Allianz väite käy paremmin yksiin asetuksessa N:o 330/2010 vertikaalisista sopimuksista esitetyn väljän määritelmän kanssa. Kyseisen asetuksen 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan vertikaalisella sopimuksella näet tarkoitetaan ”sopimusta tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joita sovelletaan sopimuksen tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen kannalta eri tuotanto- tai jakeluportilla toimivien kahden tai useamman yrityksen välillä ja jotka liittyvät edellytyksiin, joiden täyttyessä osapuolet voivat ostaa, myydä tai jälleenmyydä tiettyjä tavaroita tai palveluita”.

73. Edellä esitetyn perusteella on siis todettava, että ensinnäkin vakuutusyhtiöt ja merkkiliikkeiden korjaamot toimivat sopimuksen kannalta eri jakeluportilla ja että riitautetuissa sopimuksissa toiseksi määritellään ehdot tietyille merkkiliikkeiden vakuutusyhtiöille tarjoamille palveluille, joista maksetaan vastikkeeksi sopimuksessa määrätty hinta. Tässä yhteydessä on esimerkiksi aivan kiistatonta, että merkkiliikkeet myyvät vakuutusyhtiöiden vakuutustuotteita vastiketta vastaan, ja itse asiassa ennakkoratkaisukysymyksessä tiedustellaan, onko valittu vastikemuoto (korjauksista maksettava tuntihinta) SEUT 101 artiklan 1 kohdan mukainen. Näin ollen ennakkoratkaisukysymyksessä tarkoitettut sopimukset on nähdäkseni luokiteltava vertikaalisiksi.

31 — Ks. tältä osin SEUT 101 artiklan 3 kohdan soveltamisesta tiettyihin vertikaalisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen ryhmään 20.4.2010 annetun komission asetuksen (EU) N:o 330/2010 (EUVL L 102, s. 1) 2 artikla. Asetuksen 3 artiklassa määritetään markkinaosuudelle asetetut kynnysarvot, joita on noudatettava ryhmäpoikkeuksen soveltamiseksi, ja sen 5 artiklassa luetellaan joitakin tämän poikkeuksen ulkopuolelle jätettyjä vertikaalisia rajoituksia.

32 — Nämä ovat kilpailevien yritysten välisiä sopimuksia: tällaiseksi luokiteltaisiin selvästikin esimerkiksi tapaus, jossa Allianz ja Generali olisivat sopineet keskenään korjausten hinnoista.

74. Vertikaalisten sopimusten alalla unionin tuomioistuin on kuitenkin toistaiseksi luokitellut sopimuksiin, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua, ainoastaan sopimukset, joissa määrätään vähimmäisjälleenmyyntihinta³³ ja kielletään jäsenvaltioiden välinen rinnakkaiskauppa perustamalla ehdoton alueellinen suoja,³⁴ sekä äskettäin myös lausekkeet, joissa jakelijoita kielletään käyttämästä internetiä sopimustuotteiden myyntikanavana, paitsi, jos kielto on objektiivisesti perusteltu, kuten esimerkiksi valikoivien jakelujärjestelmien tapauksessa.³⁵

75. Kuten seuraavassa osoitan, nähdäkseni nyt tarkasteltavat sopimukset eivät kuitenkaan itsessään merkitse samankaltaista rajoittamista kuin edellä mainitut sopimuslausekkeet.

76. Unkarin hallituksen ja komission näkemyksen mukaan sillä, että ajoneuvojen korjauksista autokorjaamolle maksettava tuntihinta sidottiin riitautetuissa sopimuksissa merkkiliikkeen kyseisen vakuutusyhtiön puolesta myymien vakuutustuotteiden prosenttiosuuteen eikä myytyjen vakuutusten absoluuttiseen määrään, pyrittiin jäädyttämään vakuutusyhtiöiden markkinaosuuksien jako sellaiseksi kuin se oli sopimusten tekohetkellä, ja tällainen tarkoitushan on jo sinällään kilpailun vastainen. Sopimuksissa yhdistettiin kaksi lähtökohtaisesti täysin erillistä liiketoimintaa, nimittäin ajoneuvojen korjaaminen ja vakuutusten myynti, ja häirittiin näin markkinoiden tavanomaista toimintaa. Unkarin hallituksen ja komission mukaan tämä vahvistaa, että riitautettujen sopimusten tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua.

77. Tästä kysymyksestä on ensinnäkin huomautettava, ettei kilpailulainsäädännössä nimenomaisesti kielletä asettamasta sopimuksissa tämäntyyppisiä prosenttimääräisiä tulostavoitteita eikä tekemästä vertikaalisia sopimuksia, joiden tavoitteena on lisätä omaa myyntiä kilpailijoiden tuotteisiin nähden. Osoituksena tästä on jo se, että ”yhden tuotemerkin määräämistä” koskevat rajoitukset tai kilpailukieltolausekkeet ovat – tosin tietyin ajallisin rajoituksin – sallittuja, vaikka ne eivät ainoastaan kannusta kilpailemattomuuteen vaan peräti estävät myymästä kilpailijoiden tuotteita.³⁶

78. Esimerkiksi asetuksen N:o 330/2010 5 artiklan 1 kohdan a alakohdassa jätetään SEUT 101 artiklan 3 kohtaan perustuvan poikkeuksen ulkopuolelle (ja siten sisällytetään SEUT 101 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan) ainoastaan kilpailukieltolausekkeet, ”jotka ovat voimassa määräämättömän ajan tai yli viisi vuotta”, mikä tarkoittaa, että poikkeusta voidaan soveltaa tätä lyhyemmän ajan voimassa oleviin velvoitteisiin. Vertikaalisista rajoituksissa annetuissa komission suuntaviivoissa puolestaan vahvistetaan, että ”muiden kuin määräävässä markkina-asemassa olevien yritysten asettamien, alle vuoden pituisten yhden tuotemerkin määräämistä koskevien velvoitteiden ei yleensä katsota johtavan tuntuviin kilpailunvastaisiin vaikutuksiin eikä kielteisiin nettovaikutuksiin”.³⁷

79. Se, että asetuksen N:o 330/2010 mukaan poikkeusta ei sovelleta tiettyntyyppisiin vertikaalisiin sopimuksiin, ei tietenkään merkitse, että kyseiset sopimukset olisi automaattisesti luokiteltava tarkoitukseltaan kilpailua rajoittaviksi. On kuitenkin myös totta, että asetuksen N:o 330/2010 ”musta lista” ja komission vakaviksi luokittelemat kilpailunrajoitukset ovat suurelta osin yhteneväiset niiden sopimusten ja menettelytapojen kanssa, joita oikeuskäytännössä pidetään tarkoitukseen perustuvina kilpailunrajoituksina. Vaikka tämä ei nyt olekaan ratkaiseva peruste, näitä luetteloita voidaan mitä ilmeisimmin käyttää viitteenä erityisesti määritettäessä sellaisia tapauksia, joita ei luokitella tarkoitukseltaan kilpailua rajoittaviksi.

33 — Asia 243/83, Binon, tuomio 3.7.1985 (Kok., s. 2015).

34 — Em. yhdistetyt asiat Consten ja Grundig v. komissio ja asia 19/77, Miller, tuomio 1.2.1978 (Kok., s. 131).

35 — Asia C-439/09, Pierre Fabre Dermo-Cosmétique, tuomio 13.10.2011 (Kok., s. I-9419).

36 — Asetuksen N:o 330/2010 1 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan kilpailukieltovelvoitteella tarkoitetaan ”mitä tahansa suoraa tai välillistä velvoitetta, joka aiheuttaa sen, että ostaja ei voi valmistaa, ostaa, myydä eikä jälleenmyydä sopimuksessa tarkoitettujen tavaroiden tai palvelujen kanssa kilpailevia tavaroita tai palveluja, taikka mitä tahansa suoraa tai välillistä ostajalle asetettua velvoitetta, jonka mukaan tämän on ostettava toimittajalta tai toimittajan osoittamalta muulta yritykseltä yli 80 prosenttia sopimuksessa tarkoitettujen tavaroiden tai palvelujen tai merkityksellisillä markkinoilla niiden kanssa korvattavissa olevien hyödykkeiden ostojen kokonaismäärästä, joka lasketaan ostajan edellisen kalenterivuoden ostojen arvon perusteella tai määrän perusteella, jos tämä on tavanomainen käytäntö alalla”.

37 — EUVL 2010, C 130, s. 1, 133 kohta.

80. Oikeuskäytännössä on sitä paitsi jo tutkittu joitakin tällaisia kilpailukieltolausekkeitä sisältäviä vertikaalisia sopimuksia ja todettu, että näiden sopimusten tarkoituksena ei ole kilpailun rajoittaminen, mutta on kuitenkin tarkastettava, ettei niistä seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy.³⁸

81. Mielestäni nyt riitautetuilla sopimuksilla ei sisältönsä ja tavoitteensa perusteella voida rajoittaa kilpailua yhtä merkittävästi kuin sellaisilla vertikaalisilla sopimuksilla, jotka oikeuskäytännössä on aiemmin luokiteltu tarkoitukseltaan kilpailua rajoittaviksi. Lisäksi kilpailun rajoittamisen mahdollisuus vaikuttaisi riitautettujen sopimusten tapauksessa olevan vähäisempi kuin sellaisten vertikaalisten sopimusten tapauksessa, joiden tarkoituksena ei oikeuskäytännön mukaan ole rajoittaa kilpailua mutta joilla voi mahdollisesti olla kilpailua rajoittava vaikutus.³⁹

C Riitautettujen sopimusten taloudellinen ja oikeudellinen asiayhteys

82. Kuten jo äsken mainitsin, sen arvioimiseksi, onko sopimuksen tarkoituksena rajoittaa kilpailua, on asiaa koskevan oikeuskäytännön mukaan tutkittava koko taloudellinen ja oikeudellinen asiayhteys, johon sopimus liittyy.⁴⁰

83. Tässä yhteydessä [SEUT 101] artiklan 3 kohdan soveltamisesta annetussa komission tiedonannossa todetaan, että ”voi olla myös tarpeen tarkastella yhteyttä, jossa sitä sovelletaan, ja osapuolten tosiasiallista toimintaa ja käyttäytymistä markkinoilla. Toisin sanoen sopimuksen perustana olevien tosiseikkojen ja sopimuksen toimintaolosuhteiden tutkiminen saattaa olla tarpeen, ennen kuin voidaan päätellä, onko rajoitus sellainen, että sen tarkoituksena on rajoittaa kilpailua. Tapa, jolla sopimus pannaan tosiasiallisesti täytäntöön, saattaa paljastaa, että sen tarkoituksena on rajoittaa kilpailua, vaikka virallisessa sopimuksessa ei ole siitä yksiselitteistä määräystä”.⁴¹

84. Nyt tarkasteltavassa asiassa riitautettuja sopimuksia on sovellettu hyvin erikoisessa yhteydessä, johon liittyy joitakin ensi näkemältä hyvinkin ongelmallisia näkökohtia.

85. GÉMOSZin päätökset vaikuttavat ensinnäkin joka kannalta merkkiliikkeiden väliseltä horisontaaliselta sopimukselta, jossa vahvistetaan moottoriajoneuvojen korjauspalvelujen hinnat ja ehdot. Riitautettuja sopimuksia tehneiden vakuutusyhtiöiden Allianz ja Generalin osuus merkityksellisillä markkinoilla oli toiseksi yli 70 prosenttia, kuten istunnossa tuotiin esille. Tekemällä merkkiliikkeiden ja/tai GÉMOSZin kanssa sopimuksia yhteenliittymässä aiemmin sovittuihin ohjehintoihin perustuvista tuntihinnoista nämä määräävässä markkina-asemassa olleet vakuutusyhtiöt vahvistivat merkkiliikkeiden välistä horisontaalista sopimusta ja lisäsivät sen tehokkuutta. Vakuutusmeklareiden kanssa tekemillään sopimuksilla vakuutusyhtiöt tulivat vielä lisänneeksi merkkiliikkeiden kanssa tehtyjen sopimusten mahdollisia kilpailunvastaisia vaikutuksia.

86. Jos tarkastellaan pelkästään autovakuutusten markkinoita, ei nähdäkseni voida todeta näiden seikkojen olevan riittäviä kansallisen tuomioistuimen mainitsemien vertikaalisten sopimusten luokitteluun sopimuksiksi, joiden tarkoituksena on rajoittaa kilpailua.

87. Allianz ja Generali pyrkivät kylläkin GÉMOSZin ja merkkiliikkeiden korjaamojen kanssa tekemillään sopimuksilla kasvattamaan markkinaosuuksiaan ja näin syrjäyttämään kilpailijat markkinoilta. Kuten jo osoitin, tämä tavoite ei kuitenkaan vielä tee riitautetuista sopimuksista tarkoitukseen perustuvia kilpailunrajoituksia.

38 — Ks. vastaavasti asia C-234/89, Delimitis, tuomio 28.2.1991 (Kok., s. I-935, Kok. Ep. XI, s. I-77, 13–15 kohta); asia C-214/99, Neste, tuomio 7.12.2000 (Kok., s. I-11121, 25 kohta); asia C-279/06, CEPSA, tuomio 11.9.2008 (Kok., s. I-6681, 43 kohta) ja asia C-260/07, Pedro IV Servicios, tuomio 2.4.2009 (Kok., s. I-2437, 83 kohta).

39 — Ks. edellisessä alaviitteessä mainittu oikeuskäytäntö.

40 — Ks. em. yhdistetyt asiat IAZ ym. v. komissio, tuomion 23–25 kohta.

41 — Em. tiedonannon 22 kohta.

88. Jotta voitaisiin todeta, että sopimusten tarkoituksena on ollut rajoittaa kilpailua myös vakuutusmarkkinoilla, olisi nähdäkseni osoitettava Allianzin ja Generalin sopineen keskenään kilpailuvastaisesta horisontaalisesta sopimuksesta tai ainakin toteuttaneen sellaisen yhdenmukaistetun menettelytavan, jonka tavoitteena oli syrjäyttää kilpailijat markkinoilta, sillä tällainen menettelytapa todella luokitellaan tarkoitukseen perustuvaksi kilpailunrajoitukseksi. Komissio näyttää otaksuvan näin, sillä se toteaa kirjallisissa huomautuksissaan, että vakuutusyhtiöt ovat saattaneet nyt tarkasteltavassa asiassa yhdenmukaistaa menettelytapansa, kun otetaan huomioon etenkin yhtäältä Allianzin GÉMOSZin kanssa ja kunkin merkkiliikkeen kanssa erikseen tekemissä sopimuksissa ja toisaalta Generalin kunkin merkkiliikkeen kanssa erikseen tekemissä sopimuksissa määriteltyjen ehtojen yhtäläisyydet.

89. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomattava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 101 artiklan 1 kohdassa mainitulla ”yhdenmukaistetulla menettelytavalla tarkoitetaan sellaista yritysten välisen yhteistoiminnan muotoa, jolla korvataan tietoisesti kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä, ilman että tehtäisiin varsinaista sopimusta”. Lisäksi asiassa Suiker Unie ym. vastaan komissio 16.12.1975 annetussa tuomiossa todettiin, että ”yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa osoittavat toiminnan yhteensovittamisen ja yhteistyön kriteerit eivät täytyäkseen edellytä varsinaisen ’suunnitelman’ tekemistä, vaan niitä on tulkittava perustamissopimuksen kilpailusäännöille ominaisen sen perusajatuksen valossa, jonka mukaan jokaisen yrityksen on itsenäisesti määritettävä yhteismarkkinoilla noudattamansa toimintaperiaatteet sekä asiakkailleen tarjoamansa ehdot”. Vaikka ”tämä itsenäisyysvaatimus ei poistakaan yritysten oikeutta järkevästi mukautua kilpailijoidensa todettuun tai odotettuun käyttäytymiseen, sen kanssa ovat kuitenkin ehdottomasti ristiriidassa sellaiset yritysten suorat tai epäsuorat yhteydennotot, joiden tarkoituksena tai vaikutuksena on sellaisten kilpailuolosuhteiden muodostuminen, jotka eivät vastaa tavanomaisia olosuhteita kyseisillä markkinoilla, kun otetaan huomioon tarjottujen tuotteiden tai palveluiden luonne, yritysten merkittävyys ja lukumäärä sekä kyseisten markkinoiden laajuus”.⁴²

90. Yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaolo merkitsee siis sitä, että kilpailijat päättävät yhteistuumin korvata kilpailun riskit ryhtymällä yhteistyöhön keskenään ja että niiden välillä on suoraa tai epäsuoraa yhteydenpitoa.⁴³ Lisäksi yhdenmukaistettu menettelytapa ”edellyttää paitsi yritysten välistä yhteistoimintaa, myös tätä yhteistoimintaa seuraavaa markkinakäyttäytymistä ja näiden kahden seikan välistä syy-yhteyttä”.⁴⁴

91. Tämän oikeuskäytännön perusteella komissio katsoo sen, että vakuutusyhtiöt hyväksyivät merkkiliikkeiden esittämät vakioehdot ja että sopimusten ehdot ovat keskenään samankaltaiset tai jopa täysin samanlaiset, osoittavan, että kyse on horisontaalisista sopimuksista tai ainakin yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joita sekä vakuutusyhtiöt että merkkiliikkeet ovat tahoillaan soveltaneet.

92. Tästä on kuitenkin huomautettava, ettei kilpailijoiden yhdenmukainen käyttäytyminen yksinään riitä osoittamaan yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa, jos kyseiselle käytökselle on olemassa jokin muu todennäköinen selitys. Unionin tuomioistuin on näet yksiselitteisesti todennut seuraavaa: ”Näiden erilaisten seikkojen todistusarvosta päätettäessä on otettava huomioon, että yhdenmukaisen käyttäytymisen ei voida katsoa olevan todisteena yhteistoiminnasta, ellei yhteistoiminta

42 — Asia 172/80, Züchner, tuomio 14.7.1981 (Kok., s. I-2021, Kok. Ep. VI, s. 187, 12–14 kohta).

43 — Tässä yhteydessä voitaisiin lainata asian 48/69, ICI v. komissio, tuomio 14.7.1972 (Kok., s. 619, Kok. Ep. II, s. 25), 64 kohtaa, jossa todetaan seuraavaa: ”Perustamissopimuksen 85 artiklassa erotetaan käsite ’yhdenmukaistettu menettelytapa’ käsitteistä ’yritysten välinen sopimus’ tai ’yritysten yhteenliittymien päätös’; tarkoituksena on saattaa kyseisessä artiklassa annettujen kieltojen soveltamisalaan sellainen yritysten välisen yhteistoiminnan muoto, jolla korvataan — kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä ilman, että jouduttaisiin tekemään varsinaista sopimusta”.

44 — Asia C-199/92 P, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999 (Kok., s. I-4287, 161 kohta).

ole ainoa todennäköinen selitys. On otettava huomioon, että vaikka [SEUT 101] artiklassa kielletään kaikenlaiset sopimukset, jotka ovat omiaan vääristämään kilpailua, siinä ei poisteta taloudellisten toimijoiden oikeutta mukauttaa toimintaansa järkevästi kilpailijoiden todettuun tai ennakoitavaan käyttäytymiseen.”⁴⁵

93. Kansallisen tuomioistuimen asia on arvioida, onko tällaisesta yhteistoiminnasta tai yhdenmukaistetusta menettelytavasta olemassa näyttöä. Vakuutusmarkkinoilla kyse on selvästi tarkoitukseen perustuvasta kilpailunrajoituksesta vain siinä tapauksessa, että tällaista näyttöä on olemassa, sillä kilpailijoiden yhteistoiminta markkinoiden jakamiseksi on edellä mainitun oikeuskäytännön perusteella yksi tähän ryhmään luokiteltavista kilpailunrajoituksista.

94. Jos taas ilmenee, että kunkin vakuutusyhtiön tarkoituksena on ollut ainoastaan kasvattaa myyntiään ja että ne ovat kukin tahollaan tehneet merkkiliikkeiden kanssa sopimuksia, joissa esiintyvät lausekkeet ovat hyvin samankaltaisia siitä syystä, että merkkiliikkeet ovat sopineet ennalta vakuutusyhtiöiltä veloittavasta tuntihinnasta, ei mielestäni voida katsoa kyseessä olevan yhdenmukaistettu menettelytapa.

95. Ajoneuvojen korjauspalvelujen markkinoilla tämän sopimusryhmän kilpailua rajoittavan tarkoituksen toteaminen on sen sijaan jo huomattavasti helpompaa.

96. Voidaan myös pitää selvitettyinä, että merkkiliikkeiden horisontaalisesti sopima hinnankorotus siirrettiin edelleen vakuutusyhtiöiden kanssa tehtyihin sopimuksiin ja että jälkimmäiset eivät ainoastaan suostuneet merkkiliikkeiden GÉMOSZin puitteissa sopimiin ohjehintoihin vaan myös maksoivat palveluista korotettua hintaa tiettyjen edellytysten täytyessä.

97. Ensi näkemältä edellä mainitun korjauksista maksettavista hinnoista tehdyn horisontaalisen sopimuksen tehokkuus näyttää siis riippuneen siitä, hyväksyivätkö vakuutusyhtiöt sen ehdot, kuten ilmeisesti on käynyt. Merkkiliikkeiden korjaamojen (tai itse GÉMOSZin) ja vakuutusyhtiöiden välisillä vertikaalisilla sopimuksilla tultiin vahvistaneeksi horisontaalinen sopimus, joka on jo sinänsä kilpailun vastainen. Tästä syystä kaikki nämä sopimukset (eikä ainoastaan horisontaalinen sopimus) ovat lainvastaisia, ja vakuutusyhtiöiden menettelytapaa on pidettävä aivan yhtä moitittavana kuin merkkiliikkeiden korjaamojenkin.

98. Kansallisen tuomioistuimen asia on joka tapauksessa tarkistaa mainitun sopimuksen ja GÉMOSZin päätöksen ehdot. Erityisesti on aiheellista selvittää, onko niihin sitoutuneiden merkkiliikkeiden korjaamojen lukumäärä riittävän suuri, jotta voidaan puhua varsinaisesta kilpailunvastaisesta horisontaalisesta sopimuksesta.

99. Jos nämä seikat osoittautuvat paikkansa pitäviksi, on edellä esitetyn perusteella todettava, että kyse on kilpailun rajoittamisesta ajoneuvojen korjauspalvelujen markkinoilla ja että vakuutusyhtiöiden GÉMOSZin ja tiettyjen merkkiliikkeiden kanssa tekemät sopimukset ovat osaltaan lujittaneet tätä kilpailunrajoitusta. Kuten komissio lisäksi huomauttaa, kaksilla erillisillä markkinoilla toimivien osapuolten väliset sopimusryhmät on jo todettu lainvastaisiksi asiassa Coop de France bétail et viande ym. vastaan komissio 18.12.2008 annettuun tuomioon⁴⁶ perustuvassa oikeuskäytännössä.

45 — Yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85-C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993 (Kok., s. I-1307, Kok. Ep. XIV, s. I-123, 71 kohta).

46 — Yhdistetyt asiat C-101/07 P ja C-110/07 P (Kok., s. I-10193).

VI Ratkaisuehdotus

100. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságin (Unkari) ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

- 1) Unionin tuomioistuin ei ole toimivaltainen vastaamaan ennakkoratkaisukysymykseen.
- 2) Toissijaisesti sellaisia vakuutusyhtiön ja eräiden autokorjaamojen tai vakuutusyhtiön ja autokorjaamojen yhteenliittymän välisiä kahdenvälisiä sopimuksia, joiden mukaan vakuutusyhtiön autokorjaamolta tilaaman korjauspalvelun tuntihinta vakuutusyhtiön vakuuttamista ajoneuvoista riippuu muun muassa siitä, kuinka monta vakuutussopimusta vakuutusyhtiö on tämän vakuutusyhtiön vakuutusmeklarina toimivan autokorjaamon välityksellä tehnyt ja mikä on niiden prosenttiosuus,
 - a)
ei voida vakuutusmarkkinoiden osalta pitää SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna tarkoitukseen perustuvana kilpailunrajoituksena, paitsi, jos vakuutusyhtiöt ovat toteuttaneet sellaisen yhdenmukaistetun menettelytavan, jonka tarkoituksena on syrjäyttää kilpailijat markkinoilta, minkä selvittäminen on kansallisen tuomioistuimen asia,
 - b)
voidaan ajoneuvojen korjauspalvelujen markkinoiden osalta pitää SEUT 101 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna tarkoitukseen perustuvana kilpailunrajoituksena, kun otetaan huomioon asiayhteys, jossa sopimuksia on sovellettu, ja erityisesti horisontaalisen hintasopimuksen olemassaolo merkkiliikkeiden välillä. Kansallisen tuomioistuimen asia on tarkastaa tällaisen sopimuksen olemassaolo ja ulottuvuus.